

WHAT WE LEAVE UNSEEN



KITINI KYA ZOLE

NSIMBULU 8

Byantu Bya Tuisaka Kimonika Ve

Kena ngyuvu mosi yina kekwizaka na nima.

Na nima mingi kuluta kina tueta yindula.

Na buleke tueta yuvula luzingu nki beto ta lenda baka.

Vava tuena bambuta tueta yuvula nki beto ta lenda bumba.

Kaka na nima ya mvu miayingi tueta yantika kudiyuvula
diambu ya kuswaswana.

Nki keta siala vava beto kena diaka ve?

Kena ngyuvu yina bantu kevovaka mbala fioti kaka na ndinga
ya nene.

Mbala yankaka mpo yau kenikisaka ntima na beto.

Mbala yankaka mpo yau kesindikaka beto kutala na ndambu
ya ntangu ya bubu.

Mbala yankaka mpo kadi mosi ko kezolaka kukutana ye
kukonda kwandi mosi.

Kansi yau kekwizaka.

Konso ntangu.

Nswalu to na nima, yau kekwizaka.

Mu ntangu ya nda mono yindulaka nde kimvwama yina
muntu kesisaka kyakala diambu dya kumonika.

Kisalu mosi.

Kompani mosi.

Nzo mosi.

Mukanda mosi.

Mbuma mosi.

Kima yina bo lendaka songa na nlembo ye kuzabikisa.

Na nima ntangu songaka mono kieleka kya nda kuluta.

Bima bya mfunu kuluta tueta sisa bilendi ve monika.

Bikondwa monika na ndonga ya bima.

Bikotaka ve mu mikanda ya mbongo.

Bisukaka ve na bitalu bya statistike.

Kansi bilanda kuzinga.

Mono kutanaka ye bantu basonikaka ve mukanda ata mosi
kansi basobele luzingu lwa bantu makumi na makumi.

Bantu yina twadisaka ve ata mbala mosi bimbuka bya nene
ye yina sisaka mbwidi yina kezimbaka ve na mabuta ya
mvimba.

Bantu yina ta monika ve na ansiklopedi ata mosi ye yina, ata
mpidina, kelanda kuzinga na nzila ya mbuma ya mavanga
mawu.

Kumona yai sobaka mutindu na mono ya kutala kununga.

Mpo kununga kezolaka kumonika.

Kimvwama kya kieleka, kansi, kesalaka mbala mingi na
kinsweki.

Tuyindula bibuti byeto.

Balongi beto.

Bantu yankaka tukutanaka ye bo kaka bangonda fioti, kansi
bo lendaka kutambusa beto mu makumi ya mvu.

Bayingi na bo kezaba ve kibeni kina bo salaka na beto.

Bo vovaka.

Bo salaka.

Bo zingaka.

Ye kima mosi siala.

Kima mosi yina kelanda tii bubu.

Yai kena ndambu ya kimonika ve ya disolo dya bantu.

Ya nene kuluta.

Yina bo kesolulaka fioti kuluta.

Ya ngolo kuluta.

Na kuvioka ya mvu mono yantikaka kutala bansola na mono
na mutindu yankaka.

Mono kudyuvulaka diaka ve kaka:

“Nki mono kekutunga?”

Mono kudyuvulaka:

“Nki mono kekukabula?”

Luswaswanu kena fioti kibeni.

Kansi yau kesoba mambu mawonso.

Kutunga ketala lumbu ya bubu.

Kukabula ketala bilumbu bikwiza.

Ye bilumbu bikwiza bizingwa konso ntangu na bantu tulendi ve zaba.

Bana.

Batekolo.

Bantangi.

Banduku.

Banzenza.

Bantu yina lumbu mosi ta kutana ye kima mosi beto bikaka na nima na beto.

Bo ta zaba ve beto vandaka banani.

Bo ta zaba ve mambu mawonso na kitini na kitini.

Kansi bo ta baka mbuma mosi.

Ye mbuma yina keta vova va kisika kyeto.

Mu luzingu na mono ya kisalu mono monaka bikanu kubutuka ye kuzimbana.

Bakompani kukula ye kusoba.

Bizandu kusoba mutindu.

Bateknoloji kukituka ya ntama.

Mambu mawonso yina monikaka ya kuzinga mvu na mvu songaka nde yau vandaka kaka ya ntangu fioti.

Na ntete kieleka yai nikisaka ntima na mono.

Na nima mono yantikaka kumona nde yau kepesaka
kimpwanza.

Mpo yau sindikaka mono kutomba na kisika yankaka kina
kezingaka kibeni.

Ye kina kesiala kefwananga ve, kiteso ata mbala mosi, na
kina tuvwidi.

Kefwananga na kina tukabudi.

Mvovo mosi.

Nsiku mosi.

Kifwani mosi.

Kikalulu mosi.

Mutindu mosi ya kukala vava.

Kina tueta kabula kelanda kuzieta tii vava beto kena diaka ve
mu kukwenda ye yau.

Mbala mingi mono monaka diaka, na mavovo to na bikalulu
bya bantu yankaka, bitini bya bantu yina kakala diaka ve.

Mutindu mosi ya kuyindula.

Mutindu mosi ya kuwa mambu na ntima.

Mutindu mosi ya kuseva.

Dilongi mosi.

Na bantangu yina mono bakisaka kima mosi.

Bantu kezimbanaka ve kibeni ya mvimba.

Ndambu mosi ya bawu kelanda kutambula na nza.

Ve bonso luyibuku.

Bonso ngolo ya kutambusa.

Ye mbala yankaka yai kena mutindu ya kieleka kuluta ya kusiala.

Na kukula, fioti fioti tueta yekula kutula ntima na mutindu kimvwama na beto kemonikaka.

Tueta tula ntima kuluta na mbote na yau.

Kena ve mfunu kana yau kena nene ikwa.

Mfunu kena kana yau kena ya kieleka ikwa.

Kieleka mosi ya fioti yina bo kabula na ntima ya kieleka lenda zinga ntangu ya nda kuluta kitungulu kya nene kitungama na lulendo ya mpamba.

Disolo dya nza kefuluka na yau.

Bisalu bya nene bya matadi kebwaka.

Minsiku kelanda kutambula.

Bitungulu kesoba.

Mambu ya ntalu kesialaka.

Yau yina lelo mono ketala konso kikangu bonso mutindu mosi ya kukuna.

Beto kezabaka ve ata mbala mosi kina ta mena kibeni.

Beto kezabaka ve ata mbala mosi mvovo nki ta siala.

Kikalulu nki bo ta yibuka.

Kifwani nki bo ta landa.

Beto lenda kaka kusala na kieleka.

Ye kubika ntangu kusala yankaka.

Na nsuka ya luzingu, mono kekwikila nde bafioti keyibukaka kibeni mbala ikwa bo nungaka.

Bafioti keyibukaka mbuma yawonso na kitini na kitini.

Bafioti keyibukaka nkumbu ya lukumu.

Bayingi, kansi, keyibukaka buevi bo sadilaka bawu.

Buevi bo yambaka bawu.

Buevi bo zitisaka bawu.

Buevi bo zolaka bawu.

Yai kena kimvwama kya kimonika ve.

Yina kemonikaka ve na bafoto.

Yina kebutisaka ve kubula maboko.

Yina ketombaka ve bantu kutala yau.

Kansi yau kena ndambu yina kezingaka ntangu ya nda kuluta.

Lelo, kutala nima, mono kebakisa nde luzingu ketezamaka ve kaka na kina yau kesalaka.

Yau ketezamaka mpe na kina kelanda kuzinga na kati ya bantu yankaka.

Na mayindu tukabudi.

Na bantu tusadisi.

Na luzitu tutanini.

Na lukwikilu tubutisi.

Na kikesa tusikamisi.

Bima yawonso ya kimonika ve.

Bima yawonso ya kieleka.

Mbala yankaka ya kieleka kuluta yawonso.

Mpo vava ntangu me nata kiteso mambu mawonso, kina kemonikaka ve ta siala.

Kina beto tuisidi kimonika ve.